

Można też zadać pytanie — czy ryciny na pieśniach odpustowych mogły stanowić inspirację dla ludowych rzeźbiarzy i malarzy, kształtować ich wyobraźnię artystyczną, pobudzać do zadumy? Miały niewątpliwie wielki wpływ na tworzenie się tego, co nazywamy religijnością ludową czy filozofią, zasobem pojęć i wyobrażeń ludu.

Pieśni odpustowe, tworzone przez lud nawet na przestrzeni wieków — znacznie mniej od nowszych „nowinek” — nie tylko mogą, ale powinny stać się materiałem badawczym tak dla językoznawców, jak i dla historyków literatury, nie tylko zresztą ludowej. Chociażby z tych więc względów należy wzmóc poszukiwania owych druczków, zanim przepadną całkowicie.

PRZYPISY

¹ Najstarsza drukarnia na terenie byłego województwa rzeszowskiego powstała w Jarosławiu — słynnym „polskim Frankfurcie” — już w roku 1621. Wkrótce upadła, aby się niejako odrodzić w połowie XIX w. W Baranowie Sandomierskim w latach 1628—1648 działała drukarnia inncwiera.

Z kolei Przemysł. Najstarsze to miasto było siedzibą grodu i starosty, mieło dwa biskupstwa, rzymskie i greckie. W 1754 r. powstała tu drukarnia działająca nieprzerwanie do dziś i mająca ciekawy dorobek.

A oto czas powstania innych drukarni i drukarenek: Rzeszów — 1840, Sanok — 1848, Jasło — 1855, Dębica — 1883, Krosno n/W i Tarnobrzeg — 1888, Kolbuszowa — 1890, Miejsce (obok Krosna, nazwane później Piastowem) — 1892, Gorlice — 1900. Wiele drukarenek powstało w okresie międzywojennym.

Rzeszowskie wręcz zalewało druczками straganowymi „Katolickie wydawnictwo F. Orła i syna we Frydku na Śląsku austriackim” (Cieszyńskim — znajdującym się do 1918 r. na terenie ówczesnej Austrii, a ściślej mówiąc tzw. Galicji).

Bardzo aktywną była drukarnia w Tarnowie, powstała ok. połowy XIX wieku, a na przełomie XIX i XX w. działająca pod firmą: „Wydawnictwo pieśni odpustowych drukarni Zygmunta Jelenia, ul. Wałowa 4”. Z kolei w Wadowicach czynna była drukarnia Fr. Fołtyna.

Na druczkach odpustowych często występują — w metryczkach — również nakłady czy wydawcy. Mieli tedy pewne ambicje.

(Wiadomości o drukarniach uzyskałem od dr Andrzeja Jagusztyna, któremu serdecznie dziękuję).

Repr.: J. Ołędzki, J. Turaj

K R O N I K A

IV—VI 1975

Imprezy folklorystyczne i regionalne

3—13.IV — w ramach Panoramy XXX-lecia w Warszawie prezentowała swój dorobek ziemia rzeszowska. Z tej okazji otwarta została m.in. w Domu Chłopa wystawa sztuki ludowej ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Na Rynku Starego Miasta odbywały się występy zespołów folklorystycznych, m.in. koncertowali „Lasowiaci”, „Rzeszowiaci”, „Bandowska”, „Polonina”. Zorganizowano też kiermasz sztuki ludowej.

2, 3.V — w Muzeum Wsi Opolskiej odbywała się wielka impreza folklorystyczna, na którą złożyły się: występy kapeli ludowej ze Złotogłowic, zespołów pieśni i tańca: „Opole”, „Strzecha”, „Bierawianie”, Zespół Ziemi Kluczborskiej i in. Otwarto wystawę pn. „Współczesna twórczość Opolszczyzny” (pokazana uprzednio na Panoramie w Warszawie) oraz zorganizowano Jarmark Ludowy, na którym twórcy ludowi sprzedawali swoje wyroby.

4.V — w Muzeum Etnograficznym w Toruniu odbyło się kolejne widowisko regionalne, tym razem w wykonaniu amatorskiego Zespołu Pieśni i Tańca z Opoczna. Występem towarzyszył pokaz wykonywania wycinanek rawsko-opoczyńskich przez Janinę Przyborkową z Zakościela.

4.V — w Kielcach, w ramach wojewódzkiej panoramy kulturalnej pn. „Prezentacje—75” demonstrował swoje osiągnięcia b. powiat opatowski. Otwarto wystawę sztuki ludowej, na której pokazano: wyroby ceramiczne, wyroby ze słomy, tkaninę. Na koncercie folklorystycznym wystąpiły Zespoły Pieśni i Tańca Domu Kultury, a autentyczny folklor ziemi opatow-

skiej zaprezentowali: Zespół Pieśni i Tańca z Grocholisk, „Ćmielowiacy”, Zespół Pieśni i Tańca z Obręcznej, który wystawił fragment widowiska: „Wesele Świętokrzyskie” opartego na zapisach etnograficznych.

9—11.V — w Lipnicy Wielkiej odbyła się impreza pn. „Orawska Wiosna—75 — Święto Prsterskie”. Organizatorami byli: Wydział Kultury i Sztuki — Urz. Woj. w Krakowie, Wydział Oświaty, Wychowania i Kultury — Urz. Pow. w Nowym Targu, Ośrodek Kultury w Nowym Targu, Ośrodki Kultury w Lipnicy Wielkiej i w Jablonce oraz redakcja „Gazoty Krakowskiej”. Z okazji imprezy otwarta została wystawa fotografii prasowej „Folklor Podhala i Orawy”. Odbywały się konkursy Dziecięcych Instrumentalistów Ludowych, Dziecięcych Zespołów Regionalnych i Kapel Ludowych, przegląd filmów o regionie i szereg wycieczek turystycznych.

V — w Olsztynie odbyły się V Dni Folkloru. Na estradach występowały zespoły regionalne i amatorskie z Warmii i Mazur, zorganizowano także kiermasz wyrobów ludowych, na który twórcy ludowi stawili się wyjątkowo licznie.

31.V—4.VI — w Ciechocinku odbył się IV Festiwal Folkloru Kujaw. W dniu inauguracji otwarta została wystawa pn. „Wielej Polacy w oczach rzeźbiarzy ludowych”. Zorganizowano też plenerową wystawę rzeźb ceramicznych Stanisława Zagajewskiego z Włocławka. Odbywały się spotkania z ludowymi twórcami, prelekcje o folklorze Pomorza i Kujaw; występowały regionalne zespoły Kujaw, Pałuk i Kaszub oraz Reprezentacyjny Zespół

Ziemi Bydgoskiej. Festiwal zakończył się kiermaszem wyrobów ludowych.

1.VI — w Łochowie odbył się wielki Festyn, zorganizowany przez władze miejscowe i redakcję „Trybuny Mazowieckiej”. Wśród licznych imprez szczególnym powodzeniem cieszyły się występy Zespołu Pieśni i Tańca „Kurpie” z Ostrołęki.

1—8.VI — odbywały się Dni Bydgoszczy, obchodzone w tym roku szczególnie uroczyście w związku z 30 rocznicą jej wyzwolenia. Jedną z najbardziej atrakcyjnych imprez był „Jarmark Kaszubski”, na którym można było nabyć wyroby ludowe, m.in. rzeźby, hafty, koronki, malarstwo na szkle, ceramikę, wyroby z korzenia. W czasie jarmarku występowały zespoły folklorystyczne ziemi chojnickiej.

6—8.VI — odbyły się Dni Bełżyc, w czasie których czynna była wystawa twórców ludowych i plastyków amatorów.

13—15.VI — w Bytowie odbyła się III impreza doroczna pn. „Jarmark Folklorystyczny — Bytów 75”. Na estradzie występowało 8 Zespołów Pieśni i Tańca regionu Kaszubskiego, Mazur i Mazowsza, a na placu twórcy ludowi sprzedawali swoje wyroby i prezentowali swe umiejętności artystyczne. Kluczowym punktem było widowisko plenerowe pt. „Legenda o Stolemie” w wykonaniu członków kaszubskiego zespołu „Bytów” oraz innych zespołów uczestniczących w imprezie.

14, 15.VI — odbył się Jarmark Biłostocki, na którym twórcy ludowi sprzedawali swe wyroby.

22.VI — na Placu Defilad w Warszawie odbyła się doroczna „Cepeliada”. Impreza rozpoczęła się barwnym korowodem artystów ludowych w strojach regionalnych. Na stoiskach na Placu cały dzień trwała sprzedaż wyrobów ludowych a artyści ludowi demonstrowali swoje umiejętności. Na estradzie odbywał się koncert zespołów ludowych prowadzony przez Wojciecha Siemiona oraz pokaz mody inspirowanej sztuką ludową.

20—22.VI — w Sopocie odbył się IX Ogólnopolski Festiwal Folklorystyczny. Tegoroczna impreza różniła się od poprzednich. Udział w niej wzięły zespoły autentycznie ludowe, składające się z mieszkańców wsi i prezentujące folklor własnego środowiska. Po raz pierwszy została tu zorganizowana „Scena Debiutu” dla młodych zespołów, które dotąd nie uczestniczyły w przeglądach.

Zorganizowano ponadto kiermasz sztuki ludowej i ludowych potraw. Otwarto też wystawy wycinanek ludowych, haftów i koronek.

20—23.VI — w Płocku odbył się IX Ogólnopolski Festiwal Folklorystyczny, w którym udział wzięło ponad 30 Zespołów Pieśni i Tańca, zespołów regionalnych, kapel ludowych, poetów oraz kilkudziesięciu ludowych twórców: rzeźbiarzy, malarzy, garncarzy, wycinanek, koronkarek.

W tegorocznej imprezie zaostrożono kryteria, dopuszczając do udziału tylko folklor autentyczny i artystycznie opracowany na podstawie oryginalnych przekazów. W przeglądzie zespołów nagrodę I otrzymał Zespół Pieśni i Tańca „Pogórzanie”, a 3 nagrody III — Zespół Pieśni i Tańca „Płock”, Zespół Regionalny Zakładów Celulozowo-Papierniczych w Niedomicach k/Tarnowa i Zespół Pieśni i Tańca „Puławy”.

Ponadto odbywały się występy kapel ludowych w kilku częściach miasta. Zorganizowano także Jarmark Płocki — kiermasz sztuki ludowej i kiermasz ludowych potraw, spotkanie z poetami ludowymi, b. rwny korowód ulicami miasta. W czasie Festiwalu czynne były dwie wystawy: haftu ludowego i wycinanek.

W ostatnim dniu Festiwalu odbyło się sympozjum naukowe poświęcone kulturze ludowej.

25.VI — odbyła się V Niedziela Kołbielska, zorganizowana z okazji Dni Oświaty, Książki i Prasy. Impreza zgromadziła kilka tysięcy widzów przybyłych z różnych miejscowości województwa. W programie odbyły się występy zespołów amatorskich Domów Kultury w Otwocku, Miejskiego Ośrodka Kultury w Józefowie, regionalnego zespołu z Glinianki oraz miejscowych — z Kołbieli. Ponadto zorganizowano pokaz mody, kiermasz książki i przede wszystkim wystawę sztuki ludowej regionu kołbielskiego.

27—29.VI — w Kazimierzu n/W. odbył się IX Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych. Organizatorami Festiwalu byli: Wyzd. Kultury i Sztuki Urz. Woj. w Lublinie, WDK, Muzeum Okręgowe i Zarz.

Gł. STL w Lublinie, Urząd Miejski i Miejski Dom Kultury w Puławach, Urz. Miasta i Miejski Dom Kultury w Kazimierzu.

Festiwal rozpoczął się koncertem pn. „Od Kaszub do Podhala”, po którym odbyła się konferencja prasowa, koncert ubiegłorocznych laureatów, wieczór poezji ludowej. W ciągu dni następnych nadal odbywały się występy, a na rynku kiermasz sztuki ludowej, w którym udział brali członkowie STL.

Jednym z podstawowych założeń Festiwalu w Kazimierzu jest prezentacja folkloru autentycznego, a jego cechą specyficzną — improwizowanie występów ulicznych i wprowadzanie atmosfery wspólnej zabawy.

Jury przyznało nagrody następujące: wśród kapel — nagrodę I (5.000 zł) oraz „koguta” — nagrodę ufundowaną przez naczelnika miasta — otrzymała Kapela Ludowa z Nowej Wsi, woj. zamojskie, nagrody II (po 3.500 zł) — Kapela Ludowa Dudziarzy z Jarocina, woj. kaliskie i Kapela Ludowa ze Zdziłowic, woj. tarnobrzeskie. Ponadto 3 kapela otrzymały wyróżnienia. Wśród śpiewaków-solistów: nagrodę I (1000 zł) oraz tkaninę — nagrodę Urzędu Miejskiego w Puławach — otrzymała Stefania Godzińska ze Zdziłowic, woj. tarnobrzeskie, nagrodę II (750 zł) oraz tkaninę — nagrodę Urzędu Miejskiego w Puławach — otrzymała Zofia Danieluk z Krzeszowa, woj. lubelskie. Ponadto przyznano 2 nagrody III (po 500 zł). Wśród instrumentalistów nagrody I nie przyznano, nagrodę II (750 zł) otrzymał Józef Mlynek, cymbalista z Rakszawy, woj. rzeszowskie, nagrodę III (500 zł) — Jan Wrona, skrzypek z Poniatowej, woj. lubelskie. Ponadto przyznano 2 wyróżnienia. Wśród grup śpiewaków — nagrodę Komitetu d/s Radia i Telewizji (3.000 zł) otrzymał zespół ludowy „Wdzydzanki” z Wdzydz Kiszewskich. Ponadto przyznano 1 wyróżnienie. Przyznano także kilka nagród i wyróżnień dodatkowych.

Wystawy i konkursy

6.IV — w Muzeum Śląskie Opolskiego w Opolu otwarta została pokonkursowa wystawa pn. „Malerstwo i rzeźba ludowa Opolszczyzny”, zorganizowana przez Muzeum, Wyzd. Kultury Urz. Woj., Opolską SPLiA, Opolskie Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe i SZMW. W konkursie udział wzięło 55 artystów ludowych, którzy nadesłali ponad 300 prac. Jury przyznało nagrody następujące: nagrodę I w dziedzinie malarstwa otrzymał Tomasz Tereń z Opola, w dziedzinie rzeźby — Zygmunt Cedor z Kędzierzyna, Jan Darok z Pakosławic i Stanisław Majewski ze Sternalic. Nagrodę specjalną otrzymał Eugeniusz Marzec za dużą kompozycję — „Dziady”. Organizatorzy przygotowali spotkanie z uczestnikami wystawy w celu przedyskutowania możliwości udzielenia im pomocy.

29.IV — w Krakowie otwarta została wystawa twórczości ludowej Podhala, Spisza, Orawy i Pienin.

IV — w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, z okazji Dni Kultury

Radzieckiej została otwarta wystawa prac plastyków amatorów z republik radzieckich.

IV — w Muzeum Mazowieckim w Płocku czynna była pokonkursowa wystawa ludowej ceramiki artystycznej z woj. warszawskiego. Na konkurs zgłoszono ponad 500 prac. Na wystawie pokazano wyroby 15 wyróżnionych autorów, 3 nagrody I przyznano Czesławowi Plagowskiemu.

IV — w Słupsku otwarta została wystawa pn. „Sztuka ludowa na wsi koszalińskiej w latach 1945—1975”, zorganizowana przez Muzeum Pomorza Środkowego z okazji 30 rocznicy powrotu Ziemi Północnych i Zachodnich do Macierzy. Na wystawie pokazano prace 40 autorów: rzeźby, obrazy na szkle, wycinanki, pisenki i ludowe pamiątki.

IV — w Domu Kultury w Słupsku czynna była wystawa rzeźb Piotra Saksona, rolnika, który niedawno przekazał gospodarstwo za rentę, by móc całkowicie poświęcić się pracy artystycznej.

IV — w Domu Chłopa w Warszawie otwarta wystawę pn. „Kobieta w sztuce ludowej”, zorganizowaną przez Muzeum Regionalne w Radomiu, redakcję „Chłopskiej Drogi” i Dom Chłopa. Na wystawie pokazano 130 rzeźb w drewnie, z których część przeznaczono na sprzedaż, a prace najcenniejsze wystawiono potem w Radomiu.

4.V — w Krakowie rozstrzygnięty został XII konkurs na malowane domy i wnętrza Żalipia, zorganizowany przez Wyzd. Kultury i Sztuki Urz. Woj. W konkursie udział wzięło 37 osób, przede wszystkim z samego Żalipia, a także z pobliskich wsi: Niwki (3 osoby), Kuzie (3 osoby), Ćwików (1 osoba). Obok znanych już marek uczestniczyło w konkursie kilka dorastających dziewcząt oraz 4 dzieci poniżej 14 lat. Sąd konkursowy pod przewodnictwem prof. dr Romana Reinfussa, biorąc pod uwagę artystyczny poziom malatur i ich nawiązanie do miejscowych tradycji oraz wkład pracy, przyznał 18 nagród pierwszych (po 1500 zł), 15 nagród drugim dorosłym, a 2 nagrody pierwsze i 2 nagrody drugie — dzieciom. Nagrody I otrzymali: Maria Wojtyto, Janina Lizak, Janina Lizakówna (córka), Monika Szlosek, Bronisława Boduch, Maria Sierak, Zofia Owca-Majchrowska, Zofia Kaczówka, Felicja Mosio, Maria Mosio, Anna Borek, Maria Chlastowa, Honorata Tarka, Janina Jurek, Stefania Łączyńska, Maria Owca, Jan Szlosek — wszyscy z Żalipia oraz Danuta Szezebak z Ćwikowa, a w kategorii młodzieżowej — Stanisława Stalica i Wanda Boduch z Żalipia. (inf. EFP)

5.V — rozstrzygnięty został konkurs na tradycyjne ozdoby wnętrz mieszkalnych b. pow. myślenickiego, pn. „Kwiaty Tokarni”. W konkursie uczestniczyło 30 osób, w tym 10 dziewcząt w wieku szkolnym oraz dziecięce zespoły plastyczne Szkoły Zbiorezej i Biblioteki Publicznej w Tokarni. Nadesłano łącznie 250 prac

Sąd konkursowy pod przewodnictwem mgr Janiny Głanowskiej (Wydz. Kultury Urz. Woj. w Krakowie) przyznał nagrody i wyróżnienia. Nagrody I otrzymali: Stanisława Filippek z Zawadki, Piotr Durlatka z Sioprawa, Eleonora Jureczak i Anna Kluska z Tokarni; nagrody II — Maria Jąmroz z Lipnika, Maria Kędzior i Maria Majerek z Tokarni, Józefa Miłkowska z Wierzbanowej, Stanisława Wojtasik ze Skomialnej Czarniej. Ponadto przyznano 4 nagrody III oraz 3 nagrody IV i wyróżnienia dla dzieci.

W tegorocznym konkursie zaprezentowano przede wszystkim pająki krystaliczne, kuliste i żyrandolowe oraz kwiaty z bibuły i bukiety, wieńce, girlandy. (inf. EFP)

5.V — w Starej Kordegardzie w Łazienkach warszawskich otwarta została Ogólnopolska Wystawa Pokonkursowa pn. „Wojsko polskie w rzeźbie ludowej”. Wystawa została zorganizowana z okazji 30-lecia zwycięstwa nad faszyzmem a jej organizatorami byli: MKiS, Gł. Zarz. Polityczny i Cepelia, którzy ufundowali nagrody oraz Zarz. Gł. STL i TPSP. Na konkurs nadesłano 441 prac 131 autorów. Jury pod przewodnictwem red. Aleksandra Jackowskiego zakwalifikowało na wystawę 200 rzeźb i przyznało nagrody następujące: za rzeźbę w drewnie nagrody I otrzymali — Wincenty Krajewski z Zawidza Kościelnego oraz Józef Zganiacz z Fałkowa na Kielecczyźnie; nagrody II — Marian Adamski, Józef Citek, Stanisław Korpa, Szepepan Mucha i Marian Ule. Ponadto przyznano 7 nagród III i 7 wyróżnień. Za rzeźbę ceramiczną nagrodę I zdobył Stefan Głowiak z Pogwidzowa na Rzeszowszczyźnie, nagrodę II — Władysława Prucnal z Medyni Głogowskiej, nagrodę III — Jerzy Witek z Urzędowa. Z okazji konkursu wydano katalog zawierający słowo wstępne, omówienie konkursu, listę nagrodzonych, utwory poetów ludowych oraz ilustracje.

5—10.V — odbywał się w Polsce Festiwal Sztuki Amatorskiej Krajów Socjalistycznych, pod hasłem „30 zwycięskich lat”, zorganizowany przez NRD, CSRS i Polskę. Gospodarzem Festiwalu był Dolny Śląsk. Improzy — występy i wystawy odbywały się w 15 miastach.

6.V — w Bydgoszczy rozstrzygnięto konkurs na pamiątkę woj. bydgoskiego, zorganizowany przez Urz. Woj. w Bydgoszczy. Dn. 2.VI otwarta została wystawa najlepszych prac.

8.V — w Muzeum Regionalnym w Hrubieszowie otwarta została pokonkursowa wystawa plastyki obrzędowej tego terenu. W konkursie uczestniczyło 23 twórców ludowych. Wśród nadesłanych prac dominowały pająki, sztuczne kwiaty, gwiazdy kołędnicze, pisanki, wycinanki i korowaje.

9.V — z okazji Dni Wadowiec otwarta została pokonkursowa wystawa sztuki ludowej i amatorów ziemi wadowickiej. Był to pierwszy tego rodzaju przegląd w tym regionie, zorganizowany w wyniku badań prowadzonych przez pracowników i stu-

dentów Katedry Etnografii Słowian U.J. Badania zostały podjęte z inicjatywy i na koszt Domu Kultury oraz Wydz. Kultury w Wadowicach. Na wystawie szczególnie bogato reprezentowana była rzeźba i malarstwo.

10.V — w Muzeum Kujawskim we Włocławku otwarta została wystawa „Sztuka ludowa i zdobnictwo Podhala”, zorganizowana wspólnie z Muzeum Tatrzańskim, które wystawę przygotowało. Z tej okazji odbyły się imprezy towarzyszące, m.in. występy kapeli góralskich, gawędzianry ludowych, prolektje o sztuce podhalańskiej, pokaz rzeźbienia w glinie oraz zorganizowano kiermasz wyrobów ludowych podhalańskich.

V — rozstrzygnięto został V wojewódzki konkurs twórczości ludowej i pamiątkarskiej organizowany przez Muzeum Regionalne w Szczecinku. W konkursie udział brało ponad 20 twórców ludowych z terenu województwa, nadsyłając ok. 140 prac. Jury przyznało nagrody II — Janowi Brzeskiemu za ptaki rzeźbione w drewnie oraz Teodozji Kaźmierczak z Tarnówki za zestaw haftów rzeszowskich. Nagrodę III — przyznano Henrykowi Lepakowi z Bytowa za rzeźby w drewnie. Ponadto przyznano 9 wyróżnień. Nagrodzone prace pokazano w Domu Kultury, uprzystępniając je po zakończeniu wystawy do nabycia publiczności.

14.V — w Domu Kultury w Miechowie otwarta została wystawa, na której pokazano dorobek IV konkursu na współczesną sztukę ludową Miechowskiego. W konkursie wzięło udział 24 twórców indywidualnych oraz 3 zespoły kołędnicze, nadsyłając łącznie ok. 150 prac. Jury pod przewodnictwem prof. dr Romana Reinfussa przyznało nagrody następujące: nagrody I (po 1.000 zł) otrzymali: za kwiaty z bibuły i pająki — Józef Kwicień z Mianowic, Genowefa Bętkowicz z Kaliny Wielkiej, Aniela Krzciuk z Kaliny—Las i Władysława Kmity z Iwanowic; za zdobione wyroby kowalskie — Andrzej Sito z Wierzbicy; za czepce i wycinanki — Wiktoria Grolak z Janowic; za weselne kury z ciasta — Józefa Czekala z Książa Małego; ponadto — zespół kołędniczy z Kaliny Małej — za akcesoria kołędnicze, zwłaszcza ozdobe nakrycia głowy.

Ponadto przyznano 6 nagród II i 6 nagród III. Fundusz nagród wyniósł łącznie 20.000 zł. Wystawę pokonkursową otwarto w Osiedlowym Domu Kultury w Miechowie. Ekspozycję opracowały: Maria Czarnicka i Beata Bielezyk. (inf. EFP).

14.V — w Koszalinie rozstrzygnięto XIII konkurs na twórczość pamiątkarską woj. koszalińskiego. W konkursie uczestniczyło 72 autorów, nadesłano 675 prac. Jury pod przewodnictwem dr St. Błaszczyka przyznało nagrody I — Eugeniuszowi Michalskiemu (rzeźba), Teodozji Kaźmierczak (haft). Ponadto przyznano 21 nagród i wyróżnień.

Otwarcie wystawy pokonkursowej nastąpi we wrześniu.

15—31.V — w sali Domu Kultury w Lęborku otwarta została wystawa

pn. „Sztuka ludowa ziemi gdańskiej”, zorganizowana przez Ośrodek Kultury w Gdańsku i Lęborski Dom Kultury. Na wystawie pokazano rzeźby, hafty kaszubskie, kociewskie i z Powiśla Warmińskiego, ceramikę kaszubską, instrumenty i meble kaszubskie.

16.V — w ramach Panoramy XXX-lecia w Warszawie prezentowała swój dorobek ziemia szczecińska. Z tej okazji wśród innych imprez zorganizowano w Domu Chłopa wystawę pn. „Twórczość ludowa i plastyka amatorska Pomorza Zachodniego”. Z okazji wystawy wydano katalog zawierający słowo wstępne, listę autorów i ilustracje.

17.V — w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie otwarto wystawę: „Trony i insygnia wodzów dawnej Afryki”.

19.V — na Zamku w Szydłowie otwarte zostało Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych (jako oddział Muzeum Świętokrzyskiego).

19.V — rozstrzygnięto został konkurs twórczości ludowej i amatorskiej Bocheńskiego, zorganizowany przez Muzeum w Bochni. W konkursie udział wzięło 20 osób. Jury pod przewodnictwem prof. dr Romana Reinfussa przyznało 5 nagród I (po 1.000 zł) 4 nagrody II i 6 nagród III. Nagrody I otrzymali: za rzeźbę — Jan Madoj i jego syn Jan z Dziewina, Piotr Dymurski z Grobli, za malarstwo — Józef Opyrehał z Dziewina i Aniela Daniol z Buczkowa; nagrody II: za rzeźbę — Franciszek Golonka z Olehawy, za malarstwo — Anna Łęka z Łątki Górnej; za wyroby garncarskie — Maciej Wydra z Dębiny, za pisanki — Teodora Kornecka z Wiśnicza Nowego. Wystawę pokonkursową otwarto w salach bocheńskiego muzeum 23.V.

22.V — w Olsztynie otwarta została II Wystawa Twórczości Amatorów zorganizowana przez Miejski i Międzyzakładowy Dom Kultury przy współpracy BWA. W wystawie wzięło udział 19 autorów, z których wielu nawiązywało w swoich pracach do tradycji sztuki ludowej.

23—24.V — w N. Sączu rozstrzygnięto II Konkurs Współczesnej Rzeźby Ludowej Karpat Polskich, zorganizowany przez Muzeum w N. Sączu przy współudziale MKiS, Urz. Woj. w Krakowie i Pracowni Badań Polskiej Sztuki Ludowej IS PAN w Krakowie. Na konkurs wpłynęły 1074 prace od 179 autorów — w tym 42 w wieku poniżej 18 lat.

Jury pod przewodnictwem red. Aleksandra Jackowskiego przyznało nagrody następujące: nagrody I otrzymali — Stanisław Holda spod N. Sącza, Wojciech Oloksy z Paszyna, Stanisław Mika (starszy) z Paszyna. Nagrody II — Anna Ficoń z Wieprza, Joanna, Piotr i Władysław Kastelkowie z Gliwie, Janina Mordarska i Zdzisław Orlecki z Paszyna. Ponadto przyznano 12 nagród III i IV.

W grupie młodzieżowej nagrody I otrzymali: Andrzej Ficoń z Wieprza, Zenon Głód i Augustyn Michałik z Paszyna; nagrody II — Czesław Głód,

Janusz Głód, Maria Głód i Alfred Mieczek z Paszyna. Ponadto przyznano 7 nagród III i wyróżnienia.

Nagrody ufundowali: MKiS oraz Wydz. Kultury.

24.V — z okazji Dni Nowego Targu otwarta została wystawa pn. „Twórczość ludowa kobiet podhalańskich”.

25.V — w salonie wystawowym Domu Kultury Zagłębia Konińskiego otwarta została wystawa — VI Wojewódzki Przegląd Plastyki Amatorskiej. Organizatorami Przeglądu byli: Wydział Kultury i Sztuki Urz. Woj. w Poznaniu, Pałac Kultury w Poznaniu oraz Domy Kultury Zagłębia Konińskiego. Na wystawie zaprezentowano 410 prac 140 autorów.

25.V — w szałach Muzeum w Sieradzu otwarta została wystawa prac Szecepana Muchy, rzeźbiarza ludowego ze wsi Szale.

27.V — w Muzeum Mławowieckim w Płocku rozstrzygnięty został konkurs na wycinankę ludową wojewarszawskiego zorganizowany przez Muzeum. W konkursie udział wzięło 124 twórców, zgłaszając łącznie 2008 prac. Przyznano nagrody ufundowane przez MKiS i Urz. Woj. w Warszawie oraz Cpelię. Nagrody I otrzymali — Stanisława Bakula, Strzałki, woj. ostrołęckie, Czesława Konopka, Kadzido, woj. ostrołęckie, Krystyna Ciośłek, Samniki, woj. płockie. Ponadto przyznano 13 nagród II i 34 wyróżnienia.

28.V — w Muzeum Regionalnym w Chojnicach, z okazji 700-lecia Chojnic i 30-tej rocznicy Wyzwolenia otwarte zostały 2 wystawy: „Dzieje Chojnic” i „Sztuka ludowa Kaszub”.

28.V — w Domu Gotyckim w puławskim parku otwarta została wystawa pn. „Ikony, świątki, Nikifor”, zorganizowana przez Muzeum Regionalne. Pokazano tu ekspozycję ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie.

V — Muzeum Regionalne w Kłodzku zorganizowało z okazji „Kłodzkiego Maja” — wystawę prac Nikifora Krynickiego, wypożyczonych ze zbiorów Muzeum w Nowym Sączu.

V — w Muzeum Etnograficznym w Toruniu otwarta została wystawa pn. „Sztuka ludowa Kaszub”, na której pokazano: hafty, ceramikę, plecionki, sprzęty.

V — w Muzeum Etnograficznym w Krakowie otwarta została wystawa włoskiego malarstwa „naiwnych”, pokazano obrazy pochodzący z kolekcji Galerii „Le Feluca” w Rzymie, należącej do rodziny Quérel. Wystawę zaprezentowano następnie w Warszawie, w galerii „Zapiecek”.

V — na dziedzińcu Muzeum Etnograficznego w Toruniu odbył się dziesięciodniowy I Plener Rzeźbiarzy Ludowych. Muzeum zaprosiło tylko rzeźbiarzy znanych z dużych form: Henryka Hagela, Toodozjusza Butyńca, Kazimierza Makowskiego. Wy-

konane przez nich rzeźby z dostarczonego materiału przeznaczone są do parku etnograficznego, sąsiadującego z Muzeum.

30.V — w Muzeum Regionalnym w Radomsku otwarta została pokonkursowa wystawa pn. „Tekstyny ludowe ziemi radomszczańskiej”.

V — w Lublinie rozstrzygnięto Konkurs na Pamiątkę Lubelską. W konkursie udział wzięło 106 osób, zgłaszając 441 propozycji, z których jednak większość trzeba było odrzucić jako nie odpowiadającą warunkom konkursu albo nie nadejście do masowego rozpowszechnienia. Nagrodę I (6.000 zł) otrzymał Zbigniew Strzałkowski z Lublina, nagr. IV (4.000 zł) Waldemar Mrówka ze Świdnika i Waldemar Maciejewski z Lublina.

V — w Golubiu — Dobryniu czynna była wystawa twórczości ludowej z 7 nadodręskich b. powiatów, zorganizowana z okazji Dni Drwęcy.

10.VI — w Muzeum Regionalnym w Żywiecu otwarta została pokonkursowa wystawa ludowego zdobnictwa bibulkowego. W konkursie udział wzięły artystyki ludowe z Podhala, Gorców i Beskidów. Nagrody MKiS oraz Cpelii otrzymali: Franciszka Uflend i Maria Wróbel z Powli Wiolich oraz Maria Madejczyk z Cisec.

VI — w Warszawie odbył się cykl imprez organizowanych przez Cpelię z okazji 25-lecia jej działalności:

17.VI — w Pałacu Kultury i Nauki otwarta została wystawa pn. „Sztuka i rękodzieło Cpelii”, na której pokazano dotychczasowy dorobek. Sąsiadujące z tą wystawą ekspozycje analogiczne krajów socjalistycznych, w których działają organizacje rękodzielnicze i artystyczne, stwarzały platformę wzajemnej wymiany doświadczeń, dostarczając jednocześnie materiału do dyskusji na sympozjum.

20—21.VI — odbyło się sympozjum naukowe na temat: Organizacja i stan badań rękodzieła ludowego i artystycznego w krajach socjalistycznych”, z udziałem przedstawicieli: CSRS, NRD, Polski, Rumunii, Węgier i ZSRR. Ze strony polskiej referaty wygłosili prof. dr Roman Reinfuss oraz prezes Cpelii mgr Tadeusz Więckowski. Materiały sympozjum zostaną wydane przez Cpelię.

21.VI — w czasie trwania sympozjum odbyło się uroczyste wręczenie nagród im. Oskara Kolberga. Tegorocznymi laureatami zostali: w dziedzinie plastyki ludowej: Helena Bernasowska, tkaczka z Rzeszowskiego, Wincenty Kitowski, ceramik z Hły, Stanisława Kubik, wycinankarka z Sieradzkiego, Stanisław Paczyński, szopkarz z Krakowa, Józef Stopka-Król, metaloplastyk z Podhala oraz Zofia Wojnowa, koronkarka z Bobowej. Spośród naukowców i działaczy kulturalnych nagrody otrzymali: Kazimiera Styp-Rekowska, założycielka zespołu „Kaszuby”, Władysław Gębik, działacz i pisarz z Warmii i Mazur, Jadwiga Mierzajewska-Frankiewicz, znany choreograf, prof. Roman Reinfuss, znakomity badacz sztuki

ludowej i prof. Kazimiera Zawistowicz-Adamska, zasłużony badacz polskiego folkloru. Ponadto nagrodzono 5 zespołów folklorystycznych: „Harnasio” z Poronina, „Opocznianka”, „Łośdoki” z Wielkopolski oraz zespoły polonijne — „Syrena” z Brunsum w Holandii i „Sokół” z Carvin we Francji.

Komitetowi honorowemu nagród Kolberga przewodniczył wicepremier Józef Tejehma, a Komisji Nagród — red. Aleksander Jackowski.

Nagrody przyznaje miesięcznik społ.-kult. „Barwy”

21.VI — w Starej Kordegardzie w Łazienkach otwarta została wystawa laureatów nagrody Kolberga. Z okazji wystawy został wydany katalog, zawierający: skład Komitetu Honorowego i Komisji Nagród, słowo wstępne dr Kazimierza Pietkiewicza, listę laureatów w dziedzinie plastyki ludowej, noty biograficzne ze zdjęciami laureatów.

22.VI — na pl. Defilad odbyła się tradycyjna „Cepeliada”. Mimo iż organizatorzy starali się uczcić nią 25-lecie Cpelii, tegoroczna impreza miała skromniejszy charakter niż poprzednie.

16.VI — w Zabrzu rozstrzygnięto konkurs na malarstwo nieprofesjonalne ogłoszony przez Muzeum w Zabrzu dla terenu Górnego Śląska. W konkursie udział wzięło 56 autorów, którzy nadesłali w sumie 180 obrazów. Jury pod przewodnictwem red. Aleksandra Jackowskiego przyznało nagrody ufundowane przez MKiS. Nagrody I otrzymali — Ewald Gawlik z Katowic, Eugeniusz Krawczuk z Gliwic; nagrody II — Władysław Luciniński z Rudy Śl., Janina Motyka z Gliwic, Leopold Wróbel z Katowic. Ponadto przyznano 3 nagrody II oraz 7 wyróżnień.

20.VI — w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie otwarta została wystawa pn. „Strój ludowy Słowian”, zorganizowaną w ramach umowy o bezpośredniej współpracy między Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie i Państwowym Muzeum Narodów ZSRR w Leningradzie, którego kolekcje zostały tu zaprezentowane. Szczególnie interesującą była kolekcja strojów polskich z XIX wieku zawierająca niektóre nieznaną dotąd szeregów ubioru.

21, 22.VI — w kaszubskiej wsi Łęczyńska Huta zakończył się V konkurs pn. „Ludowe talenty”, ogłoszony dla młodych twórców (poniżej lat 21) z regionów woj. gdańskiego i obłaskiego przez Oddział Gdański Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego i studencki klub młodych działaczy kaszubskich „Pomerania” przy współudziale Wydz. Kultury i Sztuki Urz. Woj. i WOK w Gdańsku oraz warszawskiej Cpelii, która ufundowała nagrody.

W tegorocznym konkursie udział wzięło 47 autorów, którzy nadesłali hafty, rzeźby, obrazki na szkło, plecionki, wyroby z rogu i ceramikę. Ponadto uczestniczyło w konkursie kilka hufiec z szkół podst. w Żukowie, prowadzone przez S. Czerwińską. 162 nadesłane prace po-

kazano na wystawie. 12 młodych twórców otrzymało nagrody i wyróżnienia. Nagrodę zespołową otrzymało kółko hafciarskie, nagrody indywidualne za hafty: Urszula Holka (l. 21), z Miłoszowa, Barbara Polewska i Barbara Dreing (po lat 15) z Żukowa oraz Roman Hinc (l. 19) z Wdzydz; za plecionki — Irena Brzezińska (l. 16) z Borzestowa i Maria Hinc (l. 21) z Wdzydz; za tabakiery z rogu — Irena Szmytke (l. 16) z Borzestowa; za rzeźby — Mieczysław Cieszyński (l. 21) z Wieprznicy i Bogusław Głodowski (l. 19) z Sulęcina; za obrazki na szkło — Franciszek Sychowski (l. 18) z Wejherowa, Wiesława Zarach (l. 16) i Małgorzata Lewna (l. 15) z Borzestowa oraz Waldemar Nacz (l. 17) z Kielna. Najmłodszy uczestnik konkursu mieli po lat 13 (inf. T.).

27.VI — w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie rozstrzygnięto konkurs na ludowe instrumenty muzyczne z terenu Mazowsza. Organizatorami konkursu byli: Muzeum i Urz. w Warszawie.

28.VI — rozstrzygnięty został konkurs sztuki ludowej zorganizowany przez Dom Kultury w Łasku i Muzeum Regionalne w Pabianicach. W Konkursie udział wzięło 45 twórców ludowych, zgłoszono 642 prace. Jury przyznało nagrody następujące: w dziedzinie tkactwa — Władysław Dobroszek, wieś Róża; w dziedzinie kowalstwa artystycznego — Edwardowi Krzysztofakowi, Wola Marzeńska; w dziedzinie rzeźby — Stanisławowi Krzyżañskiemu, Zawady; w dziedzinie zdobnictwa — Wandzie Gawel, Dobroń; w zakresie przedmiotów obrzędowych — Józefie Pluta, Bychlew; w dziedzinie haftu — wyróżnienie otrzymała Anna Dłużyńska, Wola Marzeńska. Ponadto przyznano 9 nagród II i 11 nagród III. Nagrody ufundowali: MKiS, Urz. Woj. w Łodzi, Urz. Pow. w Łasku, Cepelie, w Łodzi.

VI — w ramach cyklu wystaw pn. „Krajobrazy sztuki ludowej

w Polsce” organizowanych przez Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku otwarto w Zamku Książąt Pomorskich wystawę: „Podlaskie dywany dwuosnowowe”, uprzednio prezentowaną we wszystkich większych ośrodkach w kraju oraz w Kownie i Meiningen (NRD).

Polska sztuka ludowa za granicą

10—20.IV — w Ośrodku Informacji i Kultury Polskiej w Budapeszcie czynna była wystawa gobelinów, kilimów i tkanin Sp. im. St. Wyspiańskiego z Krakowa. W czasie wystawy zorganizowano kiermasz wyrobów ludowych.

18.V — w Opawie (CSRS) otwarta została wystawa rzeźby w węgłu i malarstwa amatorów, zorganizowana w ramach umowy o wzajemnej współpracy przez Muzeum Górnośląskie w Bytomiu i Śląskie Muzeum w Opawie.

Na wystawie zaprezentowano 86 obrazów i 72 rzeźby w węgłu. Uroczystego otwarcia w obecności władz czeskich dokonał dyrektor Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu mgr Józef Kowalewski.

V — w Szwecji odbyły się „Dni Polskie”, w których uczestniczył Zespół Pieśni i Tańca „Podhale” z Nowego Targu. Podczas pobytu w Szwecji Zespół dał 26 występów w 15 miastach, przyjmowany wszędzie z ogromnym aplauzem.

22—28.VI — w Ośrodku Informacji i Kultury PRL w Berlinie czynna była wystawa amatorskiej twórczości „Ludzi Morza”, przygotowana przez Morski Ośrodek Kultury w Szczecinie. Autorzy, w większości marynarze i rybacy — przedstawili prace z zakresu rzeźby, malarstwa, grafiki, metaloplastyki i pamiątkarstwa.

Inne

24.V — we Włocławku, z okazji 30-lecia „Chłopskiej Drogi” odbyło się uroczyste wręczenie nagród im. Jana Pocka za rok 1975. W tym roku na-

grody otrzymali: Franciszek Beciński, poeta z Pomorza, Maria Cedro — poetka z Kieleckiego, Wanda Czubernat — poetka i działaczka z Podhala, Władysław Makowski — kowal z Krakowskiego, Józef Matek — poeta, współtwórca kabaretu ludowego „Rzep” z Lubelszczyzny i Jan Holubowski — muzykant ludowy z Warmii i Mazur.

3.IV — na Zamku Królewskim w Warszawie otwarta została wielka sukcesja dzieł sztuki ludowej pod hasłem „Najpiękniejsze dzieła sztuki ludowej na odbudowę Zamku Królewskiego”. Impreza zorganizowana została przez redakcję „Gromady — Rolnika Polskiego”, Cepelie i Stowarzyszenie Twórców Ludowych. Przygotowania trwały kilka miesięcy, w czasie których napływały niustająco dary od twórców ludowych z całego kraju. W sumie nadesłano ponad 3.000 prac od ok. 700 autorów. Wśród nadesłanych przedmiotów obok cennych dzieł współczesnej sztuki ludowej znalazło się wiele robótek ręcznych i prac amatorskich reprezentujących bardzo różny poziom.

VI — w skansenie w Bierkovicach odbyło się spotkanie — biesiada opolskiego Oddziału STL. Poza prelekcją i dyskusją na temat pomocy państwa dla twórców ludowych odbył się program artystyczny zaimprovizowany przez uczestników zebrania.

VI — Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza rozpoczęła fundowanie własnych dorocznych nagród.

Jury — pod przewodnictwem Józefa Ozgi Michalskiego — przyznało je za rok 1974 m.in. prof. dr Józefowi Burszcie — za książkę *Kultura ludowa — kultura narodowa*.

Redakcja „Polskiej Sztuki Ludowej” dziękuje za nadesłane do kroniki materiały, a szczególnie p. mgr Barbarze Teżyckiej z MKiS, dr Ewie Fryś-Pietraszkowej z Krakowa i p. Izabelli Trojanowskiej z Gdańska.

S U M M A R I E S • P E R I O D I C

SUMMARY OF ARTICLES

Aleksandra Jacher-Tyszkowa — POLISH 19TH-CENTURY GRAPHIC ART AS A SOURCE OF STUDIES ON FOLK DRESSES

An iconographic object to become a historical document must be reliable, direct and established by personal observation, comments the author. Many illustrations discussed in the article fulfil this requirement. However, the author comes to the conclusion that even if an illustration bears evident traces of a stylistic convention of the era, or if it was created through aesthetic incentives as is the case in genre painting, it can also be of some value for an ethnographer since it may help to determine the chronology of some forms of dress. Such dress are illustrations are of the greatest value either as illustrations to ethnographic texts, separate plates, or albums of folk costumes. The people appearing in these illustrations are often characterized by accessories which show the profession or social class. An essential point is to define to what extent a dress shown is a typical one.

The illustrations were made by outstanding painters, for instance J. P. Norblin, and less skilled artists, sometimes amateurs who sent illustrations of folk dresses when an author of a book on the life of country people appealed

for them. The author of the article attaches much importance to illustrations as documents, though she stresses the necessity to compare them with other sources, especially written ones. Therefore A. Jacher-Tyszkowa proposes further studies on archive materials which might considerably broaden our knowledge of folk dresses.

The more important illustrators portraying people and their clothing since the beginning of the 19th century, when people began to collect and preserve national "tokens of remembrance", are discussed in the article. The sketches and painters sometimes borrowed models from their predecessors and changed them to a greater or lesser extent.

Jacek Olędzki — VOTIVE HYMNS

Pilgrim hymns were often regarded as votive offerings. Pilgrim literature is connected with the cult of the Virgin Mary. A variety of forms of this cult is characteristic of the religious feeling of Polish country people. An expression of this is the cult of miraculous pictures and figures. There are several such pictures and figures in a small area of the Rzeszów region. Monasteries, especially those of the Bernardines, played an essential role in the promotion of this cult.